

ZAKOPANÉ A POLSKÉ TATRY

Region Podhale, známý svými stále živými tradicemi, leží na úpatí polských Tater a v zimě se z něj stává hřiště pro obyvatele celé země. Navštivte jej během zimního festivalu a budete svědky barevných tanečních představení s kulisami nádherně zasněžené krajiny

TEXT ORLA THOMASOVÁ [@OrlaThomas](#) FOTOGRAFIE ADRIENNE PITTSOVÁ [@hellopoe](#)

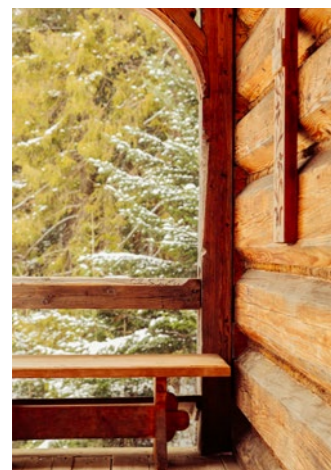
Výhled na Tatry
z Polany Glodówka.
Naproti: Horal Jan Kubik
ve vyšíváném kabátu

Jezdkyně na přehlídce.
Vlevo: Oštěpek a sklenice
zavařených brusinek na prodej.
Úplně vlevo: Józef Hujdus
tancuje na festivalu

Kůň na karnevalu.
Vpravo: Folklorní
zpěvačka Anna
Malacina-Karpielová.
Úplně vpravo: Večeře
v restauraci Javorina
v Zakopaném

Nahoře: Zasněžená kaple
Jaszczurówka.
Dole: Ručně vyřezávaný
kříž vítá farníky
před vchodem do kaple

NA KAPLI JASZCZURÓWKA, která stojí osamocně na kopci nedaleko Zakopaného, právě padá sníh. Tlusté vločky pomalu přikrývají dřevěnou střechu a stírají kontury schodů, které správce jen před chvílí zamezl. Větve okolních jehličnanů se ohýbají pod tíhou sněhu a občas za jemného zadunění ze sebe část váhy setřesou a přispějí tak ke sněhové pokrývce, která se hromadí na zemi. Návštěvníci sice jezdí do Podhale, nejjihnějšího polského regionu, právě kvůli sněhu, ale tato kaple z přelomu 19. a 20. století je důkazem toho, že místní se každoročně nemohou dočkat, až se sněhu zbaví. Kaple je totiž zdobená vyřezávanými výjevy, ze kterých jasně vyplývá, jak moc se horalové těšili na konec zimy. Dokazují to paprsky slunce nad vchodovými dveřmi a opakující se motiv krokusů a fialek. Když na jaře začínají kvést, sníh se již do další zimy nevrátí.

Kapli navrhnul architekt Stanisław Witkiewicz, kterého inspirovala obydlí místních góralů (horalů), etnika, které se věnovalo farmaření v těchto náročných horských podmínkách. I když je kaple větší než jejich domy, je stejně jako ony vyhotovená z dřevěné konstrukce a má propracovaný vyřezávaný interiér. Je to katolický svatostánek, ve kterém se během teplejších měsíců pravidelně konají svatby. I v zimě si ale místní komunita najde způsob, jak se setkávat. Vždy v únoru se v nedaleké vesnici Bukowina Tatrzańska koná

horalský karneval, třídní oslava unikátní místní kultury, jejíž součástí jsou i soutěže v tanci a zpěvu, v kumoterki (závoděch na saních) a skiringu (lyžování s koni).

Karneval pokaždé otevírá přehlídka jezdců na koních. Přidávám se tedy k davu hned u místa, odkud vyráží, a sleduji jezdce v tradičním horalském oděvu: kloboucích se širokým lemem, vyšíváných kabátech a širokých zdobených opascích. Z postrojů koní visí zvony a jezdce doprovázejí jemným kovovým cinkotem, do kterého se ozývá zpěv jezdců. Nese se celou obchody lemovanou hlavní ulicí této kopcovité vesnice. Za jezdci následují kočáry s houslisty a akordeonisty a děti na ponících. Průvod je zvláště formální a vážný, ale čím blíže se dostává ke krásnému dřevěnému kulturnímu domu, centru celé vesnice, tím více se všichni uvolňují. Skupinka mladíků ve slaměných kloboucích se stuhami rozesmává dav a pomalu si uskrává z láhvi vodky, které jim trčí z kapes.

Jedno z nejočekávanějších hudebních představení celého karnevalu je vystoupení zpěvačky Anny Malaciny-Karpielové, která má kolem ramen přehozený šátek a před kulturním domem vítá své přátele. „Hudba a tanec jsou nejdůležitějšími součástmi horalských tradic,“ říká. „Není to nic umělého, je to pořád živá kultura. Rodinné události, jako křest nebo svatby, jsou vždy doprovázené zpěvem a horalské zpěvácké skupiny mají hodně mladých členů.“ ➔

Košík uzeného oštěpku.
Vlevo: Houslička
na festivalové přehlídce.
Vpravo: Slaměný
klobouk

Nahoře: Zpěv a jízda na koních jsou pilíře polské horalské kultury; oba si můžete užít během festivalu

Nevědomky zazpívá kousek milostné písně v horalském nářečí. Z jejího na pohled křehkého těla vychází nečekaně silný hlas. „Kdysi dávno se lidé takhle dorozumívali,“ vysvětluje Anna. „Muž byl dole v údolí a pásl ovce, žena v dalším, kde pásala krávy, a navzájem si nahlas zpívali, aby si dali vědět, kde jsou.“

Na pódiu v kulturním domě je písní reprodukcí kdysi živé rozhovory spousta. Podobný charakter mají i skupinové tance, které se tančí v párech nebo po čtyřech. Cítím, jak se desky na podlaze rozvibrují s každým synchronizovaným dopadem nohou tanečnicků. Všude je patrná hrdost na příslušnost k velké komunitě, což dokazuje i styl oblékání. Každý má na sobě horalský oděv – od batolat, která se míhají v davu, přes pubertáky s chytrými telefony v rukou a skupiny holek na pódiu až po starší obyvatele usazené v prvních řadách pod pódiem.

Tyto oděvy se vyrábějí z přirozeně izolačních textilií, jako je vlna a ovčí kůže, ale výjimečné jsou

zejména díky výraznému vyšivanému zdobení. „Na těchto kalhotách jsem dělal dobré dva týdny,“ říká hrdě Jan Kubik a konečky prstů si přejeđe po barevném zdobení u kotníků. „Více než 40 let jsem byl pekařem, ale přitom jsem se tajně učil vyšívat zdobení na oblečení. Když jsem byl malý, moji rodiče byli jako většina horalů chudí a chtěli, abych trávil všechnen volný čas prací na poli nebo na pastvinách. Ale tohle byla moje vášeň – tohle a hudba.“ Zvedne svou trombitu, obrovskou alpskou dřevěnou trubku, a zahraje dlouhý, hlasitý a nic dobrého nevěstící tón, jako by svolával vojáky do války. „Před lety, když ještě nebyly mobilní telefony, používali pastýři tento nástroj ke komunikaci. A také aby odehnali jeleny od polí s brambory a zelím a vlky a medvědy od stád ovcí.“ Tyto horalské dovednosti se v rodinách dědí z generace na generaci. Je jedno, jak dlouho žijete ve stínu Tater, horalské dědictví si nemůžete nárokovat, aniž byste tady byli alespoň třetí generací obyvatelů. ➔

Jan Kubik v tradičním vyšivaném horalském oděvu hraje ve sněhu na trombitu

Horale kdysi pásli ovce na loukách ve všech částech Tater, ale jelikož v roce 1954 byl založen Tatranský národní park, jehož úlohou bylo chránit místní endemické druhy, prostor pro pastvu zvířat byl značně omezen. Jedna z oblastí, kterou dnes zabírá národní park, je i dolina Małej Łąki v Západních Tatrách, do které se dostanete po stoupající stezce lemované smrkem, modřínem a borovicemi. Sníh jako by zahaloval celou oblast do absolutního ticha, které občas přehluší jen můj výbuch smíchu, když se příležitostně propadnu do metr vysoké závěje.

Agnieszce Szymaszekové se to ale nestane. Sedm let provázení v Tatrách ji naučilo, jak se takovému pastvím vyhnout. Po sněhu se pohybuje hladce i díky vycházkovým holím, které jí pomáhají udržovat rovnováhu. Na jejím zářícím oficiálním průvodcovském odznaku se leskne květ plesnivce, který roste na vápencových skalách Tater, zejména na nejvyšším vrcholu Polska – hoře Rysy. „Ano, je vysoká a krásná, ale jelikož je nejvyšší, chtějí na ni všichni. Já jsem v přírodě raději sama, takže vyhledávám tišší části parku,“ říká Agnieszka.

Naše stezka vede mezi zasněženými stromy, podél potoka lemovaného sněhem a ledem i pařezy pokrytými mechem, až se pak otevře na nádherné bílé planině. Jediný důkaz života jsou zde stopy vedoucí směrem k masivu Czerwone

Wierchy neboli Červené vrchy. Když se pak vrátíme zpátky dolů, Agnieszka nás upozorňuje na škody, které zde napáchal Halny vítr, ničivé počasí typické pro region Podhale. „Lidé říkají, že jelikož si vítr dělá, co chce i s tlakem vzduchu, Halny vítr ovlivňuje i naše mentální rozpoložení,“ říká Agnieszka. „Existuje věrohodný důkaz, že když k nám dorazí, horalové více pijí a zvyšuje se také procento sebevražd.“ Je těžké představit si něco takového v krásný sluneční den, když se před námi otevírá stezka s idylickou zimní krajinou, plná rodin v barevných bundách a dětí na saních.

ZIMNÍ BEZSTAROSTNÁ NÁLADA vrcholí na ulici Krupówki v populárním Zakopaném. Posedávají tady prodejci, kteří nabízejí snowtubingové výlety na svazích, i výrobci tradičních horalských produktů, od dřevěného nádobí po vyšívání pantofle. Stojí zde stánky s plátky oštepku, jehož chuť se často zjemňuje brusinkovou marmeládou. Sýry se zde vyrábějí z ovčího mléka, a jelikož mají jinou texturu než ty běžné, ručně se zdobí různými ornamenty. Každá rodina má obvykle svůj typický nebo oblíbený vzor.

Na sousední ulici sídlí stanice Tatranské záchranné a pátrací služby, ve které se o své znalosti dělí celé generace horalů, které zde sloužily. ➔

Průvodkyně Agnieszka Szymaszeková si vychutnává ticho v nádherné dolině Małej Łąki neboli v údolí Malá louka

Příprava sýru ve stánku v Zakopaném. Nahoře: Grilovaný sýr v tradiční restauraci Karczma Regionalna Przy Młynie. Úplně nahoře: Pátrací a záchranný pes Pixel

Mnohé rodiny jsou na práci pro tuto organizaci hrdé – jejich členové v ní pracují již od jejího založení na začátku 20. století, takže se v ní vystřídalo již několik generací. Na zdích stanice visí fotky mužů v tradičním horalském oblečení, kteří pózuji vysoko v horách, i obrázky, které zachycují záchranáře v červené uniformě.

„Záchranou službu založila předválečná inteligence, ale záchranáři pocházeli zejména z řad horalů,“ vysvětluje Andrzej Gorka, záchranář, který zde pracuje již deset let. „Dalo by se říct, že je to již součástí horalského charakteru. Já nejsem horal, ale pro místní lidi je zcela přirozené naučit se lyžovat, pohybovat v jeskyních, lézt po skalách a stejně tak být součástí záchranářského týmu. Je to pro ně jednoduše běžná horská aktivita, která má ale trochu ušlechtlejší punc než třeba lyžování.“

Andrzej ale rychle dodává, že ve službě není místo pro žádného individualistu. „Kromě fyzických schopností je nejdůležitější ochota pracovat v týmu,“ říká. Každý člen má jiné schopnosti, kterými přispívá k fungování týmu – od jeskynního potápění přes ovládání techniky, řízení helikoptéry až po práci se záchranými psy. Na stanici slouží i belgický pastýřský pes Pixel, který je nejen záchranářem, ale také maskotem a společníkem pro dlouhé hodiny, kdy záchranáři čekají, až je někde zavolají.

Když Pixel nedá pokoj, Andrzej ho vezme na procházku do lesa naproti stanici, kde se dosyta vyběhá, i když se mu tlapky boří do sněhu. „Sníh není v Polsku moc běžný, takže celá země čeká, až tady nasněží, a tak může navštívit malý alpský region, kde se mluví polsky,“ říká Andrzej a ukazuje na rodiny, které se právě s plnou horskou výbavou chystají na svahy. „Většina lidí, kteří sem přicházejí, pochází z nížin. Často v horách přeceňují své schopnosti,“ dodává. „Ale i přesto je hory pořád přitahují jako nás všechny. Je na nich prostě něco mýtického.“

JEN MÁLOKDE LZE MOC HOR pocítit tak jako na vrcholu štítu Kasprowy Wierch. Většina lidí se na horu o výšce 1 987 m n. m. dopraví lanovkou a užívá si podívanou na kilometry lesů a na sněhem pokryté stráně, které jsou křížované lyžařskými trasami a stopami zvířat. Na jinak prázdném vrcholu stojí zvláštní budova – z jedné strany vypadá jako pastevecká chalupa s trojúhelníkovou střechou, z druhé jako klášter obklopený stromy. Vzduch je zde řídký, ale slunce svítí tak jasně, že mám dokonce chuť ukryt se před ním ve stínu. Někteří z návštěvníků si hned po výstupu z lanovky nasadí lyže a zpátky dolů se vrátí „po vlastních“, ale jiní zůstávají ohromeně stát a užívají si výhled na ostré bílé skály, které se táhnou až na území Slovenska.

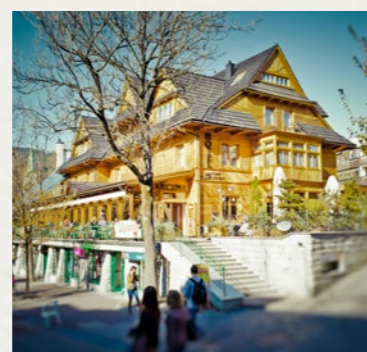
První člověk, kterému se dostalo tohoto pohledu, byl Klemens Bachleda, jenž toto místo navštívil v roce 1890. Byl to horal, který jako malý pásl ovce vysoko v Tatrách. V dospělosti pak své znalosti hor využil v profesi jednoho z nejvyhledávanějších horských průvodců v Polsku a také při zakládání Tatranské dobrovolnické horské služby. Jeho život však slouží i jako příklad, který jasně říká, že hory jsou pokaždé silnější než člověk – zemřel v roce 1910 během horské záchrané akce.

Na odhaleném hřebenu pozorují horské turisty s vycházkovými holemi a mačkami. Z této dálky vypadají jako mravenci, kteří se snaží dostat na vrchol světa. Kasprowy Wierch je výjimečný tým, že zatím ve světě není moc známý. Je to pořád nedotčená příroda, kde se kromě horalů nikdo necítí doma. ☺

ORLA THOMASOVÁ si na své cestě po polských Tatrách každý den pochutnala na tradičních pirozích; cestovala s podporou Polské turistické organizace.

PUSĚTE SE DO TOHO ZAKOPANÉ A TATRY

KLÍČOVÉ INFORMACE

JAK SE TAM DOSTAT?

Zakopané, základna pro objevování této tatranské oblasti, leží dvě hodiny autem od krakovského letiště Balice. Se společností Ryanair se sem z Prahy dostanete za hodinu a deset minut (od 150 €/3 600 Kč), vlakem z Prahy s jedním přestupem přibližně za osm hodin (60 €/1 600 Kč). Autobusem se do Krakova dopravíte přímo z Bratislavy i z Prahy, ceny závisí na autobusových společnostech.

JAK SE POHYBOVAT PO OKOLÍ?

Polské Tatry můžete poznávat

i bez auta. V Zakopaném jsou k dispozici minibusy, městské autobusy i taxislužby. Pokud dojedete autem, pravděpodobně nebudete na hlavních silnicích potřebovat řetězy.

KDE ZÍSKÁM DALŠÍ INFORMACE?

Více informací najdete v anglickém průvodci Lonely Planet Poland (19 €/486 Kč). Užitečné informace najdete také na webových stránkách poland.travel/cz.

KDE SE UBYTOVAT?

Dřevěná chata z roku 1898 na ulici Krupówki je dnes známá jako **Hotel Sabala** (viz obrázek vlevo). Je z ní hezký výhled na stánky s ošěpkem a obchody s lyžařským oblečením a pořád si drží svůj starobylý charakter. Ložnice jsou zdobeny tradičními řezbářskými díly, jsou světlé a útulné. Po náročném dni na svahu se zde můžete zregenerovat v sauně a bazénu a doplnit energii ve skvělé restauraci, kde se podávají tradiční pokrmy. Atmosféru často dotváří i živá hudba (od 90 €/2 250 Kč; sabala.zakopane.pl).

Villa Dorota (viz obrázek nahoře vpravo) je stylová chata s pěti samostatnými apartmány na tichém místě kousek za Zakopaným. Vlastní ji britský pár, ale i přesto zde navazují na místní tradice – exteriér chaty je zdobený řezbářskými dekoracemi a interiéry zase ovčí kůží (od 60 €/1 500 Kč/noc za apartmán s jednou ložnicí; nutno zůstat minimálně 3 noci; zakopanerentals.com).

POZNEJTE HORALSKOU KULTURU

HORALSKÁ ARCHITEKTURA

Místní architektonický styl je především dědictvím architekta Stanisława Witkiewicze, který při navrhování staveb využíval tradiční stavební materiály a techniky typické pro horaly. Jeho nejlépe dochovaným dílem je kaple **Jaszczurówka a Willa Koliba**, kde sídlí muzeum architektonického stylu typického pro Zakopané. V současnosti zde probíhá renovace, která by se letos měla dokončit (muzeumtatrzańskie.pl).

HORALSKÁ KUCHYŇ

♦ V podniku **Karczna Regionalna Przy Młynie** nosí obsluha tradiční kroje a jídlo se podává na svíčkami osvětlených stolech. Ochutnejte moskol (druh bramboráků) s česnekovým máslem (2 €/50 Kč) a uzený ovčí sýr se slaninou a brusinkami (4 €/100 Kč; przymlynie.pl).

♦ Kousek od města najdete restauraci **Ziebowka** s vyřezávanými dřevěnými židlemi a vyšivanými ubrusy. Podávají se zde lehké rybí pokrmy, ale i sytější jídla (hlavní jídla od 4 €/100 Kč; lesniczowka.pl).

♦ Uprostřed podniku **Javorina** hoří oheň a lavice jsou pokryté dekami a kůžemi. Ochutnejte tu jehněčí pirohy s fazolovou omáčkou a místní pivo (6 €/150 Kč; javorina.pl).

HORALSKÝ KARNEVAL

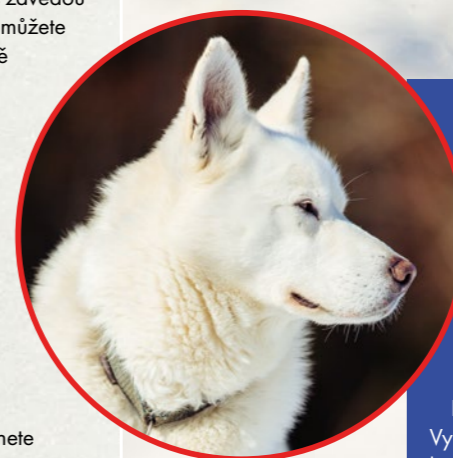
Ve vsi Bukowina Tatrzańska se vždy v únoru koná horalský zimní karneval. Součástí je prohlídka, tanec, zpěv, závody na saních, skiring (lyžování s koni) a polská tatranská show s ovčáky (poland.travel/cz).

ZIMNÍ AKTIVITY

Svezte se lanovkou z Kuznic jižně od Zakopaného na **Kasprowy Wierch** (1987 m n. m.) a dostane se vám úchvatných výhledů na Polsko a Slovensko. Přivstaňte si, abyste měli během 20minutové jízdy klid. Po deváté ráno se zde již kopí návštěvníci a na lanovku je nutno čekat. Lístky si můžete koupit předem, ale udělejte tak brzy, protože se rychle vyprodávají (16 €/400 Kč za zpáteční jízdenku; pkl.pl/pkl-en.html).

Tatranský národní park disponuje bohatou sítí horských stezek, které vás zavedou na procházky různých délek. Projít se můžete třeba přes Strążysku dolinu až k dolině Małej Łąki nebo k jezeru Morskie Oko, největšímu jezeru v Tatrách, a to v rámci jednodenních výletů. Pozor ale na sněhovou nadílku, která někdy stezky znepřístupňuje, takže si podmínky na výstup ověřte předem. Na zimní horskou turistiku se vám budou hodit mačky, prodyšné funkční oblečení a nepromokavé kalhoty a bunda. Provázení po regionu nabízí Agnieszka Szymaszková (twojetatry.com).

Ze Zakopaného se lanovkou dostanete za čtyři minuty i na horu **Gubałówka** (zpáteční jízdenka 5 €/120 Kč; pkl.pl/gubalowka/gubalowka.html). Dejte si tady horkou čokoládu a za soumraku se pokochejte výhledem na zasněžené, jemně osvětlené město.

ZE ZÁKULISÍ

Při návštěvě polských Tater jsem si vyzkoušela jízdu na saních se psím spřežením. Když jsme s fotografkou Adrienne Pittsovou dorazily do základny Fun Dog, přivítal nás burácející štekot přátelských sibiřských husky, aljašských malamutů a jakutských lajek. Musher Jan Dudek (viz nahoře) mě usadil na saně a co nevidět jsme již uháněli lesem v čele s entuziastickými zvířaty s pořádně huňatými ocasy. Byla jsem ale zaskočena, když mi najednou Jan podal otěže. Solva jsem je uchopila, už jsme uháněli dál. Když se teď dívám na fotografii z jízdy, docela se bavím. Vypadá to, jako bych někde stopla Mikuláše – Janova červená bunda a dlouhá brada jsou nepřehlédnutelné.

Orla Thomasová

Jízdy na psím spřežení od 35 €/900 Kč (minimálně pro dva lidi)/hodinu, součástí je jízda na saních i volný čas strávený se psy; fundog.pl.